

Opinia przyjaciela sądu do ETPC w sprawie dotyczącej orzekania w Trybunale Konstytucyjnym przez wadliwie wybrane osoby

Helsińska Fundacja Praw Człowieka skierowała do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka opinię przyjaciela sądu w sprawie Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce. Sprawa dotyczy umorzenia postępowania przez Trybunał Konstytucyjny w przedmiocie skargi konstytucyjnej złożonej przez skarżącą spółkę. W składzie Trybunału zasiadał Mariusz Muszyński, wybrany wadliwie na stanowisko sędziego TK w grudniu 2015 r. W postępowaniu przed ETPC spółka zarzuca, że doszło do naruszenia art. 6 EKPC (prawo do sądu).

Xero Flor składa skargę konstytucyjną. Trybunał umarza postępowanie

W kwietniu 2015 r. spółka Xero Flor skierowała do Trybunału Konstytucyjnego skargę konstytucyjną. Zarzuciła w niej, że przepisy Prawa łowieckiego oraz wydanego na jego podstawie rozporządzenia naruszają konstytucyjne gwarancje prawa własności. Skardze nadano bieg, jednak 5 lipca 2017 r. TK umorzył postępowanie ze względów proceduralnych. Z takim rozstrzygnięciem nie zgodził się jeden z sędziów, Piotr Tuleja. Jak wskazał, Trybunał błędnie przyjął, że nie zostały dochowane konstytucyjne i ustawowe przesłanki dopuszczalności skargi oraz skład w jakim Trybunał procedował był niezgodny z Konstytucją. Uczestniczył w nim bowiem M. Muszyński, który został wybrany na stanowisko sędziego TK z naruszeniem Konstytucji. Po zakończeniu postępowania w Polsce, spółka złożyła skargę do ETPC, w której postawiła m.in. zarzut naruszenia prawa do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą.

Skarga trafia do ETPC. Helsińska Fundacja Praw Człowieka składa amicus curiae

W postępowaniu w sprawie skargi spółki Xero Flor, ETPC będzie musiał rozstrzygnąć przede wszystkim dwie kwestie. Pierwszą z nich jest to, czy art. 6 EKPC w ogóle może znaleźć zastosowanie do postępowania przed TK wszczętego skargą konstytucyjną. Dotychczas, Trybunał uznawał, że postępowanie przed sądem konstytucyjnym wchodzi w zakres art. 6 EKPC pod warunkiem, że jego wynik jest decydujący dla praw i obowiązków jednostki o charakterze cywilnym. Drugim problemem jest to, czy – zakładając, że art. 6 EKPC może znaleźć zastosowanie w sprawie – udział nieprawidłowo powołanych osób w składzie orzekającym narusza prawo do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą.

W swojej opinii przyjaciela sądu HFPC podkreśliła znaczenie skargi konstytucyjnej dla ochrony wolności i praw jednostki. Fundacja wskazała, że choć w skardze można zarzucać jedynie niekonstytucyjność przepisu prawnego, a nie np. wyroku sądowego, a ponadto wyrok TK nie prowadzi do automatycznego uchylecia ostatecznego orzeczenia sądu wydanego w sprawie skarżącego, to jednak skarga może mieć istotne znaczenie dla jednostki. W wielu przypadkach, gdy naruszenie praw człowieka wynika z niekonstytucyjnego przepisu, a nie jego zastosowania, złożenie skargi jest warunkiem niezbędnym do skutecznego dochodzenia ochrony praw jednostki, gdyż dopuszczalność dokonywania przez sądy tzw. rozproszonej kontroli konstytucyjności bywa kwestionowana. Ponadto, skarga umożliwia wznowienie postępowania sądowego i dochodzenie odszkodowania z tytułu szkód wyrządzonych przez

wydanie niekonstytucyjnego aktu prawnego. Niekiedy jej złożenie jest także konieczne przed zwróceniem się ze skargą do ETPC.

HFPC przedstawiła też przebieg kryzysu konstytucyjnego wokół TK. W tym zakresie Fundacja przypomniała, że geneza kryzysu związana jest z uchwaleniem przez Sejm VII kadencji, w czerwcu 2015 r., nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Zawierała ona przepis umożliwiający Sejmowi dokonanie wyboru pięciu sędziów TK na miejsce trzech sędziów, których kadencja kończyła się w listopadzie i dwóch sędziów, których kadencja upływała w grudniu. Przepis ten był krytykowany, m.in. przez HFPC, gdyż było oczywiste, że kadencja „sędziów grudniowych” zakończy się już w czasie VIII kadencji Sejmu. A zatem, to już nowy Sejm powinien dokonać obsady tych stanowisk. Niestety, ówczesny Sejm dokonał wyboru wszystkich pięciu sędziów. Prezydent nie odebrał jednak od nich ślubowania. Po wyborach parlamentarnych przeprowadzonych jesienią 2015 r. nowa partia rządząca, Prawo i Sprawiedliwość, podjęły działania mające doprowadzić do unieważnienia wyboru dokonanego przez poprzedników. W tym celu, w listopadzie 2015 r. Sejm podjął uchwały o stwierdzeniu braku mocy prawnej uchwał o wyborze pięciu sędziów przez Sejm VII kadencji, a na początku grudnia 2015 r. dokonał wyboru pięciu nowych osób, od których Prezydent niezwłocznie odebrał ślubowanie. Wyrokiem z 3 grudnia 2015 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł jednak, że nowa ustawa o TK była niekonstytucyjna jedynie w tym zakresie, w jakim umożliwiała wybór dwóch „sędziów grudniowych”. Od pozostałych trzech sędziów Prezydent powinien był niezwłocznie odebrać ślubowanie. Tak się jednak nie stało, wskutek czego trzech legalnie wybranych sędziów nie mogło przystąpić do orzekania ze względu na niezłożenie ślubowania. Z kolei trzy osoby wybrane na ich miejsca nie były dopuszczane do orzekania przez ówczesnego Prezesa TK, który uznawał, że nie są one sędziami Trybunału, gdyż zostały wybrane na stanowiska zajęte przez legalnych sędziów. W następnych miesiącach spór konstytucyjny jeszcze się zaостrzył, na co wpływ miało m.in. uchwalanie przez Sejm kolejnych ustaw o TK oraz odmowa publikacji wyroków TK przez Premier Beatę Szydło. W grudniu 2016 r. Prezydent powołał nową Prezes Trybunału Konstytucyjnego, która niezwłocznie uznała legalność wyboru trzech osób na stanowiska sędziów TK i przydzieliła je do składów orzekających.

W swojej opinii Fundacja wskazała, że choć żaden z wyroków TK nie unieważnił wprost wyboru wspomnianych trzech osób na stanowiska sędziów TK (gdyż Trybunał nie ma kompetencji do badania tego rodzaju uchwał Sejmu), to jednak logiczną konsekwencją wyroków Trybunału jest to, że osoby te nie zostały wybrane skutecznie. Zostały one bowiem wybrane na miejsca zajęte przez legalnie wybranych sędziów, a to jest niedopuszczalne. Sejm nie ma także kompetencji do unieważniania wyboru dokonanego przez Sejm poprzedniej kadencji. HFPC zwróciła uwagę, że nieprawidłowości w wyborze trzech osób dostrzegane są w doktrynie, orzecznictwie sądowym, a także przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który regularnie składa wnioski wyłączenie ze składu orzekającego TK wadliwie wybranych osób. Co więcej, także niektóre organy międzynarodowe, w tym Komisja Europejska i Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. niezależności sędziów i prawników, wskazują, że osoby te nie zostały legalnie wybrane i nie powinny uczestniczyć w rozstrzygnięciu spraw.

Kalendarium sprawy

- 15 kwietnia 2015 r. – skarga konstytucyjna spółki Xero Flor;
- 30 sierpnia 2015 r. – wejście w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- 8 października 2015 r. – wybór pięciu sędziów TK przez Sejm VII kadencji;
- 25 października 2015 r. – wybory parlamentarne, zwycięstwo Prawa i Sprawiedliwości;
- 25 listopada 2015 r. – podjęcie przez Sejm VIII kadencji pięciu uchwał o stwierdzeniu braku mocy prawnej uchwał o wyborze sędziów TK podjętych przez Sejm poprzedniej kadencji;
- 2 grudnia 2015 r. – wybór przez Sejm pięciu osób na stanowiska sędziów TK i odebranie od nich ślubowania przez Prezydenta;
- 3 grudnia 2015 r. – wyrok TK w sprawie K 34/15, stwierdzenie, że ustawa nowa ustawa o TK naruszała Konstytucję jedynie w zakresie wyboru dwóch sędziów przez Sejm VII kadencji;
- 20 grudnia 2016 r. – powołanie Julii Przyłębskiej na stanowisko TK, przydzielenie spraw trzem osobom wybranym niezgodnie z Konstytucją;
- 5 lipca 2017 r. – wydanie przez TK postanowienia o umorzeniu postępowania w sprawie skargi spółki Xero Flor;
- 3 stycznia 2018 r. – wniesienie przez spółkę Xero Flor skargi do ETPC;
- 2 września 2019 r. – zakomunikowanie skargi rządowi RP;
- 17 stycznia 2020 r. – złożenie przez HFPC opinii amicus curiae.